30/05/2023

Pr. Ilarion Mâță: Asistența socială și religioasă oferită persoanelor vârstnice

Părintele Ilarion Mâță, consilier al Arhiepiscopiei Romanului și Bacăului și lector la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași, a prezentat luni, la Conferința de primăvară a clericilor din Arhiepiscopia Bucureștilor, un referat despre asistența socială și religioasă a vârstnicilor.

Părintele Ilarion Mâță este și președintele Asociației „Sf. Voievod Ștefan cel Mare – Hârja” din Onești, județul Bacău, care oferă servicii sociale pentru vârstnici și copii.

Redăm versiunea scurtă a referatului, prezentată în cadrul evenimentului.

Asistența socială și religioasă a persoanelor vârstnice

1. Date statistice cu privire la îmbătrânire

Îmbătrânirea este un proces care implică schimbări din punct de vedere biologic și psihologic, schimbări ce produc o degradare graduală. Dicționarul Larousse definește îmbătrânirea ca fiind ansamblul de transformări ce afectează ultima perioadă a vieții și care constituie un proces de declin, semnele îmbătrânirii fiind: slăbirea țesuturilor, atrofia musculară cu scăderea funcțiilor și performanțelor, toate acestea concurând la limitarea progresivă a capacităților de adaptare.

Statisticile, la nivel mondial, demonstrează faptul că procesul de îmbătrânire este unul foarte accelerat, 9,6% din populația lumii fiind vârstnică, adică aproximativ 800 milioane de persoane. În România, din 19,2 milioane de locuitori, trăiesc 3,7 milioane de persoane cu vârsta de peste 65 de ani (aproximativ 20% din populatia țării), conform raportului Institutului Național de Statistică, publicat de la 1 ianuarie 2023 și, din păcate, fenomenul de îmbătrânire demografică continuă să se accentueze, iar 2050, conform previziunilor, numărul vârstnicilor se va dubla.

2. Îmbătrânirea și consecințele degenerescenței omului

Fenomenul de îmbătrânire

În limba română, cuvântul „bătrân” are ca etimologie cuvântul latin veteranus (formă intermediară betranus = bătrân, care desemna soldatul imperial după împlinirea vârstei până la care trebuia să aducă servicii Romei. Aceste servicii erau răsplătite îndeosebi prin dreptul la liniște și viață prosperă, garantate prin beneficiile agricole pe teritoriul imperiului acolo unde doreau să se stabilească. Spre deosebire de alte limbi, etimologia „bătrânului” în limba română desemnează deopotrivă semnificația cuvântului și drepturile persoanei ajunsă în această etapă a dezvoltării umane[1].

Bătrânețea: blestem sau binecuvântare?

Este bătrânețea un blestem sau o binecuvântare? Pentru ce atât de mulți oameni în vârstă întâmpină bătrânețea cu sentimentul dureros că viața lor și-a pierdut sensul, că tot ceea ce au avut, ce au fost și la ceea ce au ținut aparțin trecutului, că sunt doar o povară în plus pentru cei apropiați? Cum se va simți omul la bătrânețile lui depinde nu de factorii externi, ci după cum trăiește el, după o veche zicală franțuzească, „orice om îmbătrânește după cum a trăit”. Cum se va simți omul la bătrânețea lui depinde de cum răspunde la întrebarea: „cine sunt eu?”. Dacă omul, întreaga sa viață, s-a identificat cu ceea ce a văzut în oglindă, cu locul în societate și cu ceea ce spun oamenii despre el, la bătrânețe, când frumusețea și puterea

trupului se micșorează, și el își pierde popularitatea, în mod inevitabil va trăi o mare dezamăgire, un colaps sufletesc. Dar dacă a năzuit să se îmbogățească nu în bunuri materiale, în putere și în slavă, ci în virtuți, dacă în timpul vieții sale a dobândit înțelepciune, bunătate, blândețe, răbdare, dragoste – la bătrânețe se va bucura de un respect meritat și de aceeași dragoste.[2]

3. Programe naționale și strategii pentru creșterea calității vieții persoanelor vârstnice
Din ce este alcătuit sistemul de politici sociale pentru vârstnici?

Orice sistem de politici sociale este alcătuit din diverse beneficii și servicii sociale, ele având rolul de a acoperi întreaga gamă de nevoi de bază pentru toate segmentele de vârstă sau ocupaționale. Ansamblul de beneficii formează sistemul de protecție socială a cetățenilor vârstnici alcătuit din beneficiile universaliste și sistemul de securitate socială. Sistemul de asistență socială este de tip non-contributoriu, beneficiarii nefiind obligați la constituirea fondurilor necesare pentru finanțarea măsurilor de asistență socială. Serviciile sociale nu sunt considerate ca un act de caritate sau de binefacere, ci ca un drept si anume dreptul la o bunăstare socială[3] .

Programul Național de Redresare și Reziliență (PNRR) în perioada 2022-2027

Obiectivele de reformă ale acestui PNNR-ului sunt însoțite, complementar, de obiective de investiții, vizând dezvoltarea unei infrastructurii sociale de îngrijire rezilientă pentru vârstnici și alte persoane vulnerabile, respectiv o rețea de 71 de servicii de tip centre de zi de asistență și recuperare pentru persoane vârstnice și 71 de unități de îngrijire la domiciliu pentru persoane vârstnice care vor acorda servicii unui număr estimativ de 5.700 de persoane vârstnice (3800 de beneficiari ai serviciilor de zi și 1900 de beneficiari ai unităților de îngrijire la domiciliu).

Proiectele inițiate de Ministerul Muncii și Solidarității Sociale în domeniul serviciilor sociale, cu finanțare națională și europeană, valabile si pentru organizațiile Bisericii și chiar pentru unitățile de cult, acreditate ca furnizori de servicii sociale, sunt următoarele:

Finanțarea și facilitarea accesului la servicii sociale pentru persoanele vârstnice, prin aprobarea unor Programe de Interes Național (PIN) – Hotărârea Guvernului nr.435 din 30 martie 2022 și se adresează inclusiv unităților de cult;
Derularea anuală și neîntreruptă încă din 1998, în baza Legii nr. 34, a programului de subvenționare a asociațiilor și fundațiilor române cu personalitate juridică, cât și a unităților de cult, furnizoare acreditate de servicii sociale, care înființează și

administrează unități de asistență socială, unde un procent important de asociații, fundații și unități de cult ale Bisericii Ortodoxe Române oferă sprijin specializat persoanelor vârstnice.
Serviciile sociale de suport pentru protecția persoanelor vârstnice sunt regăsite în Constituția României, la art. 47, Legea 292 / 2011(privind Asistența Socială), Legea 17/2000 (privind asistența persoanelor vârstnice) și Ordinul 29 / 2019 (privind standardele minime de calitate pentru furnizarea de servicii sociale adresate vârstnicilor).

Nevoile persoanelor vârstnice sunt aceleași cu ale tuturor celorlalți membri ai societății, poate doar la un nivel diferit. Ca și la celelalte vârste, seniorul are nevoie de condiții materiale și spirituale de existență, de condiții biologice, de securitate, de stimă, afecțiune și respect. Din punct de vedere al măsurilor de protecție socială, persoanei vârstnice trebuie să-i fie asigurate drepturile pentru condiții materiale decente, accesul la îngrijirea sănătății, un comportament de înțelegere și respect din partea familiei și a societății, în general.

Schimbarea mediului prin măsuri de instituționalizare este dureroasă, traumatizantă și poate avea asupra vârstnicului repercusiuni negative cu privire la starea psihică și a stării de sănătate, în general.

4. Studiul de caz: De ce ne este teamă să îmbătrânim? – Axiologia senectuții
Chestionarul cu tema „De ce ne este teamă să îmbătrânim? Axiologia senectuții”, a fost aplicat unui număr de 100 de tineri cu scopul de a surprinde rolul persoanelor vârstnice în viața lor.

Câteva din întrebările chestionarului au fost : Cum caracterizați persoanele vârstnice?; Ce calități regăsiți la persoanele vârstnice?; Cum îi regăsiți pe vârstnici în Biserică?; În ce domenii de activitate ar putea fi utili acum vârstnicii?; Pentru Îngrijirea de lungă durată, unde vedeți locul cel mai potrivit pentru asistența socială și medicală a persoanelor vârstnice?; Cum putem sprijini persoana vârstnică?. Răspunsurile au fost deosebit de interesante, cu recunoaștere generală a importanței pe care o au vârstnicii în viața tinerilor și a valorilor pe care aceștia le primesc de la seniori. De exemplu, la întrebarea Ce valori ați primit de la bunici sau de la persoanele vârstnice mai apropiate cu care ați interacționat?, 40% dintre tineri au răspuns credință, iar un număr semnificativ de tineri au primit de la vârstnici răbdarea, dragostea față de oameni și blândețea.

Complexul de servicii sociale pentru vârstnici Hârja – un posibil model de bună practică
Complexul social – medical rezidențial pentru persoane vârstnice – Hârja, jud.

Bacău, și-a început activitatea social-filantropică încă din anul 2006 cu binecuvântarea și implicarea directă a Înaltpreasfințitului Părinte Ioachim, Arhiepiscopul Romanului și al Bacăului. Activitatea aparține Parohiei „Sf. Gheorghe" Hârja, care are în coordonare și Asociația „Sf. Voievod Ștefan cel Mare – Hârja" (ONG înființat în 2012 și membru al Federației Filantropia a Patriarhiei Române) și se concentrează pe 3 categorii de beneficiari: persoane vârstnice, tineri și copii, în cadrul a 6 servicii sociale licențiate: Centrul social – medical de îngrijire a persoanelor vârstnice (68 de beneficiari), Centrul rezidențial de îngrijire a persoanelor vârstnice (36 de beneficiari), Serviciul de îngrijire a persoanelor vârstnice la domiciliu (20 de vârstnici), Centrul de socializare vârstnici (50 de beneficiari), Centrul de zi pentru copii (100 de beneficiari) și Centrul de recuperare și reabilitare copii și tineri cu deficiențe (30 de pacienți)[4].

Activitatea de îngrijire cea mai importantă este cea dedicată persoanelor vârstnice realizată în complementaritate cu serviciile dedicate copiilor, realizându-se schimbul intergenerațional, activitate ce s-a dezvoltat de-a lungul timpului, având astăzi o capacitate totală de 105 locuri dispuse în 10 clădiri care deservesc serviciile socio-medicale, economie socială și terapie ocupațională, pentru toate acestea fiind implicate 100 de persoane angajate: medici, asistenți sociali, psihologi, kinetoterapeuți, asistenți medicali, infirmieri, economiști, terapeuți ocupaționali și bucătari.

Serviciile furnizate asigură persoanelor vârstnice o îngrijire integrată, bio-psiho-socio-spirituală, scopul final fiind creșterea calității vieții tuturor beneficiarilor.

Scopul serviciului vizează în principal îmbunătățirea calității vieții persoanelor vârstnice, copiilor, tinerilor cu dizabilități, cât și familiilor aflate în dificultate, prin implicarea acestora în diferite tipuri de terapii care vin în întâmpinarea tuturor problemelor din viața de zi cu zi: terapie psiho-socială, terapie de recuperare și reabilitare (kinetoterapie), terapie medicală, terapie ocupațională și terapie spirituală.

Activități ale echipei pluridisciplinare: medic-preot-asistent social-psiholog

Analiza zilnică a foilor de intervenție a tuturor pacienților este realizată de medicul coordonator, alături de asistentul social, psihologul și preotul așezământului, adăugându-se de multe ori la Raportul de gardă dieteticianul și kinetoterapeutul. Evaluează comportamentul medical, nutriția, reacțiile la administrarea tratamentului medicamentos și a manifestărilor bio-psiho-socio-spirituale.

Zilnic are loc vizita pacienților de către personalul medical, social și spiritual. În

baza Raportului de evaluare a fiecărui specialist, în echipa multidisciplinară sunt analizate propunerile de soluționare a situațiilor de criză.

Terapii completare regăsite la Complexul socio-medical de la Hârja:

Ergoterapia (adică terapia prin muncă) la Ferma de animale, sera de legume, brutăria și patiseria socială;
Terapia ocupațională, prin Atelierul de broderie și țesătorie tradițională, Atelierul de lumânări decorative, Atelierul de sculptură și pictură pe sticlă, cor, trupa de teatru (șezători), cercul de literatură biblică și patristică, cercul de poezie și literatură universală;
Terapia spirituală se realizează prin Sf. Liturghie săvârșită zilnic în Paraclisul Complexului de servicii socio-medicale și educaționale, Rugăciunile de dimineață și de seară, Taina Sf. Spovedanii, Taina Sf. Maslu, convorbiri duhovnicești și pelerinaje.
3. Asistența religioasă a vârstnicilor oferită prin Centrul de socializare (Ghid practic)
Ce înseamnă un Centru de Socializare pentru vârstnici?

Un spațiu dedicat lor;
O metodă de a ne cunoaște cu adevărat beneficiarii;
Un moment dedicat seniorilor ;
Un prilej de a-i împrieteni ;
Alungarea sentimentului de singurătate ;
Oferirea unui scop bătrânului care se simte inutil ;
Amenajarea unui loc în care ei să dezvolte activități benefice lor și organizației;
Exemple de activități:

Ateliere de creație; Tâlcuirea Sfintei Evanghelii duminicale; Punte între generații; Pelerinaje; Sărbătorirea zilelor de naștere sau onomastice; Invitarea unui jurist, actor, preot pensionar și alți specialiști; Organizarea unui control medical generalist; Cateheze tematice; Explicarea Sfintei Liturghii și a celorlalte slujbe.

Ce este important să avem în vedere atunci când înființăm un astfel de centru?

Creăm o frecvență ; Stabilim un program clar definit ; Întotdeauna trebuie să avem ceva de oferit – o vorbă, un sfat, o idee nouă, un control sau simpla companie a noastră ca și coordonatori, dar și a celorlalți beneficiari ; Ne bazăm pe unul, doi sau trei vârstnici pe care îi vom avea aproape pentru a promova această idee în rândul celorlalți ; NU! cerem documente ori alte „acte” care să necesite semnături, fiind o acțiune care poate fi ușor interpretabilă.

Cum înființăm un astfel de Centru?

Pasul I – Ne asigurăm că avem o locație – sediul organizației, biserica unde slujim, casa de prăznuire, așezământul socia sau alte spații. ; Cerem binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, motivând necesitatea înființării unui astfel de centru, și dacă este aprobată, Anunțăm, promovăm și mediatizăm ideea; Oferim detalii despre ce ne dorim de la aceste întâlniri și prezentăm câteva idei cu privire la derularea lor ; Organizăm prima întâlnire printr-o activitate mare (mai mulți preoți, iar unul ar putea să susțină o conferință, chemăm un invitat special din societatea civilă, și altele).

Pasul II – După o perioadă în care activitatea a prins contur, rezultatele sunt pozitive, beneficiarii și-au format o ritmicitate în participarea la întâlniri, ne pregătim să acreditățm furnizorul (parohia, sau asociația) ; Licențiem acest serviciu ; Astfel va deveni unul de sine stătător, va căpata vizibilitate în fața autorităților locale și vom putea obține finanțări prin proiecte dedicate centrului, susținând financiar și dezvoltând astfel activitatea.

NOTE

[1] George NEAMȚU, Tratat de asistență socială, Iași, Editura Polirom, 2003, p. 907

[2] Ghiorghiță CIOCOI (trad.), Cum să înțelegem bătrânețea, București, Editura de suflet, 2016, pp.87-89

[3] Ilarion MÂȚĂ, Consilierea persoanelor vârstnice din centrele rezidențiale, Iași, Editura Institutul European, 2018, p. 19

[4] Ilarion MÂȚĂ, Resurse minime și oportunități în creșterea calității vieții persoanelor vârstnice. Ghid comparative al centrelor publice și private din Regiunea Nord-Est, Roman, ediție bilingvă, Editura Filocalia, 2017, p. 23.

Foto credit: Basilica.ro / Mircea Florescu

basilica.ro